

IV. Japonský jazyk II

Check test

- Shrňte svůj pohled na obecné (laické) představy o japonském jazyku v našem (českém, slovenském) prostředí. Tj. jak se na japonštinu obecně Češi/Slováci dívají? „Japonština je...“
- Jaké představy o japonštině jste před začátkem kurzu měl/a vy osobně?
- Poslechli jste si nahrávky s ukázkami jednotlivých tří jazyků ([zde](#))? Myslíte, že jste dokázali japonštinu poznat?

1. Gramatická charakteristika moderní japonštiny

I. Morfologické hledisko: **aglutinační** jazyk (převažující rys)

- Vyjadřuje jednotlivé gramatické kategorie specifickými morfémy „přilepovanými“ lineárně za sebe
- Příklad na slovesech:

das-are-na-katta-dešó = 'asi nebyl vytažen'
vytáhne-PASS-NEG-PST-MOD(+POL)

jom-aser-are-te-i-mas-u = 'je nucen číst'
čte-CAUS-PASS-CONJ-ASP-POL-NPST

- Příklad na adjektivu:

acu-ku-na-katta-desu = 'nebylo horko'
horký-ADV-NEG-PST-POL

Pozn.: PASS = pasivum (trpný rod), NEG = zápor, PST = minulost/dokonavost, MOD = modalita, způsob (dohadný), POL = zdvořilost, CAUS = kauzativum (kauzativní rod), CONJ = spojovací tvar, ASP = aspekt (vid) trvání, NPST = neminulost/nedokonavost, ADV = příslovečný tvar.

II. Japonština morfologicky nevyjadřuje kategorie OSOBA, ČÍSLO, ROD (jmenný).

III. Syntaktické hledisko: jazyk typu **(T/S)OV**

- T = _____ S = _____ (srov. s korejštinou)
- Kategorie PODMĚT je v japonštině strukturně problematická

- Paralelně především v prostředí buddhistického kléru jsou využívány vybrané části znaků *man'jógany* ve funkci zkratk pro usnadnění japonského čtení čínských textů (tzv. *kanbun kundoku* 漢文訓読) → vzniká **katakana**.
- V následujících obdobích dochází k obohacování obou abeced (mj. v návaznosti na proměnu zvukového systému jazyka) a utváří se různé způsoby „historického“ užívání *kany*.

Př.: てふ {te-fu} /___/ あはれ {a-ha-re} /_____/

III. Moderní japonština: 2. pol. 19. stol., období po 2. sv. válce, současnost

- Reforma písma v rámci procesu tvorby národního jazyka – redukce znaků *kany*, snaha o redukci počtu užívaných *kandži*, návaznost na tzv. „hnutí za sjednocení mluveného a psaného jazyka“ ^{genbun i č č i u n d ó} 言文一致運動.
- Návrhy na zrušení čínských znaků (společnosti prosazující zavedení psaní pouze *kanou* nebo pouze latinkou aj.).
- 1946 – velká reforma písma: Stanovení 1850 znaků „aktuálního užití“, tzv. *tójó kandži* 当用漢字, revize grafické podoby některých znaků, zrušení historického užívání *kany* a jeho nahrazení systémem, jenž je bližší skutečné výslovnosti jednotlivých znaků (výjimky ponechány), revize pravidel pro užívání *hiragany* a *katakany*.
- 1981 – stanovení 1945 znaků „běžného užití“, tzv. *džójó kandži* 常用漢字 (+ znaky se specifickým použitím v osobních jménech)
- 2010 – rozšíření počtu znaků běžného užití na 2136.

Japonské písmo v současnosti:

- *Kandži-kana-madžiri bun* = Text psaný mísením čínských znaků a abeced *kana*
- Užívání latinky, arabských číslic, interpunkce a dalších specifických symbolů
- Psaní ve sloupcích (řazených zprava doleva) nebo v řádcích zleva doprava (řazených shora dolů)
- Čínské znaky *kandži* – zápis lexikálních morfémů
- *Hiragana* – zápis gramatických morfémů (viz aglutinace výše), zápis fonologické formy slov
- *Katakana* – zápis heterogenních prvků v textu (přejatá slova, cizí jména, onomatopoeia, odborné výrazy a názvy, zdůrazněné prvky textu apod.)

Charakteristika čínských znaků *kandži* v japonštině:

- Relativně nižší míra zjednodušení grafické formy (oproti čínštině v ČLR)

Srov. např. jap. 話題 a čín. 话题
- Existence znaků vytvořených v Japonsku (tzv. *kokudži* 国字)
- Různá „čtení“ asociována s *kandži*:
 - *on'jomi* – sinojaponské čtení: z různých období a oblastí Číny
 - *kun'jomi* – japonské čtení (přiřazení původnímu japonskému slovu s odpovídajícím významem přejatému čínskému znaku)
 - *nanori* – čtení specificky ve vlastních jménech

Př.: 金 'zlato, kov, peníze': *on'jomi* = ____, ____, *kun'jomi* = ____, *nanori* = _____

 - *kan'jójomi* – idiomatická čtení v celých slovech, např. 秋桜 (^{kosumosu} *aki*+*sakura*), 明日 (^{ašita} *akaru*+*hi*)
- Princip tzv. *atedži* 当て字 = přiřazení znaků již existujícím (často přejatým) slovům, primárně pro jejich fonologickou hodnotu, např. 倶楽部 = _____

Vybrané transkripční systémy japonského textu do latinky:

- Anglické transkripce: různé varianty tzv. Hepburnovy transkripce
- Japonské transkripce: tzv. *Nippon-šiki* → *Kunrei-šiki* (1937)
- JSL (1987): navazuje na *Kunrei-šiki* odráží _____ japonštiny (Japanese: the Spoken Language, viz [zde](#))
- Česká transkripce: přizpůsobení české ortografii (více viz [zde](#))

3. Struktura japonského lexika

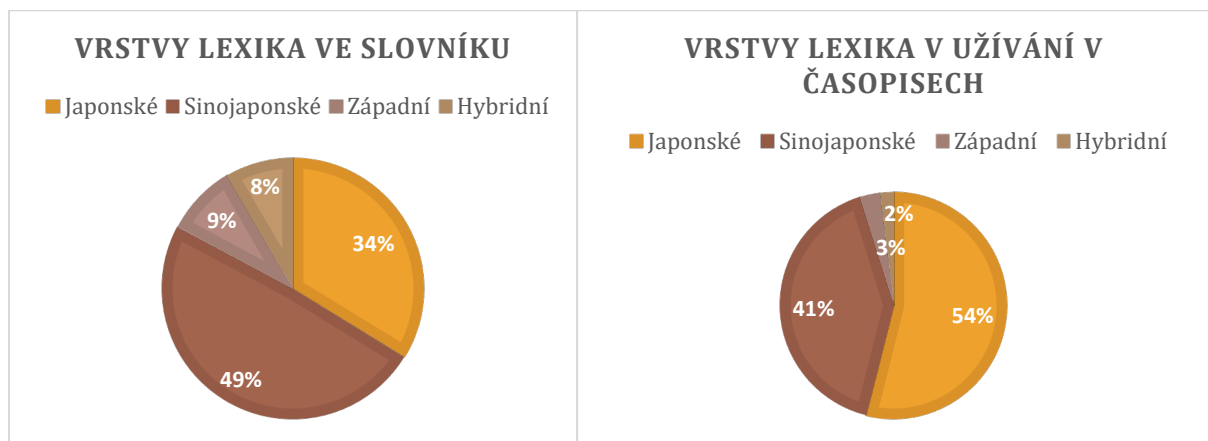
- I. *Wago* 和語
 - též zahrnuje fonologicky specifická mimetická slova
- II. *Kango* 漢語
 - lexikální morfémy z čínštiny přicházely do Japonska zhruba ve 4 vlnách:
 - a) 5. – 6. stol., b) 7. – 9. stol., c) konec obd. Hei'an – zač. 17. stol., d) po obd. Edo

III. *Gairaigo* 外来語 (též *jógo* 洋語)

- od pol. 16. stol. – portugalská, španělština, holandská
- od 2. pol. 19. stol. – němčina, francouzština, italština, ruština, angličtina
- po 2. sv. válce – angličtina

Japonské lexikum zahrnuje též:

- Hybridní slova, např. 抹茶アイス (^{mačča a i s u} 'zmrzlina ze zeleného čaje')
- Tzv. *wasei kango*, např. 電話 (^{denwa} 'telefon')
- Tzv. *wasei jógo* (též *wasei eigo*), např. サラリーマン (^{s a r a r í m a n} 'firemní zaměstnanec')

4. Shrnutí: Dokážu to?

- Dokážu charakterizovat japonštinu jako aglutinační jazyk?
- Dokážu charakterizovat základní slovosled v japonštině?
- Dokážu popsat, v čem spočívá složitost písemného systému moderní japonštiny?
- Dokážu rozeznat anglický, japonský a český systém transkripce japonštiny do latinky?
- Dokážu popsat, z jakých složek se skládá japonské lexikum?

Doporučená literatura

- Gottlieb, Nanette. *Kanji Politics: Language Policy and Japanese Script*. Routledge, 1995. [link](#)
- Hasegawa, Yoko (ed.). *The Cambridge Handbook of Japanese Linguistics*. Cambridge University Press, 2020. [link](#)
- Barešová, Ivona. *On the categorization of the Japanese honorific system Keigo*, 2015. [link](#)

Otázky k přednášce č. V

- Co znamená, že je člověk „zdvořilý“? Co znamená, že je jazyk „zdvořilý“?
- Jakými různými slovesy lze v češtině/slovenštině vyjádřit různé druhy smíchu, usmívání apod.?
- Z výrazů *okno*, *vítr* a slovesa, jež vyjadřuje otvírání, sestavte smysluplnou větu popisující následující situaci:

